

Kommittédirektiv

Tilläggsdirektiv till Utredningen om åtgärder för att minska offentliganställdas utsatthet (Ju 2022:02)

Beslut vid regeringssammanträde den 2 februari 2023

Ändring i uppdraget

Den 21 april 2022 beslutades kommittédirektiv om åtgärder för att minska offentliganställdas utsatthet (dir. 2022:31).

Utredaren får nu, utöver vad som framgår av de ursprungliga direktiven – när det gäller offentliganställda som med anledning av sina arbetsuppgifter löper en förhöjd risk för att utsättas för våld, hot, trakasserier eller annan otillbörlig påverkan – i uppdrag att oavsett ställningstagande i sak lämna författningsförslag som innebär

- minskad exponering av offentliganställdas namn i beslut och andra handlingar som dokumenterar åtgärder, och
- ett starkare skydd för uppgifter om offentliganställda och deras närstående.

Utredaren får också, utöver vad som framgår av de ursprungliga direktiven, i uppdrag att

- oavsett ställningstagande i sak, lämna författningsförslag som innebär att straffet för våld eller hot mot tjänsteman skärps och att ett nytt brott som tar sikte på förolämpningar mot tjänstemän införs, och

- ta ställning till om även straffet för sabotage mot blåljusverksamhet behöver skärpas och, vid behov, lämna nödvändiga författningsförslag.

Utredningstiden förlängs. Uppdraget i sin helhet ska i stället redovisas samlat senast den 1 januari 2024.

Uppdraget att föreslå en minskad exponering av offentliganställdas namn i beslut och andra handlingar som dokumenterar åtgärder samt ett starkare skydd för uppgifter om offentliganställda

Utredaren ska enligt de ursprungliga direktiven analysera behovet av en minskad exponering av offentliganställdas namn och ta ställning till om behovet motiverar författningsändringar som minskar kraven på användning av namn i beslut och andra handlingar som dokumenterar åtgärder.

Uppdraget omfattar bl.a. att göra överväganden för förvaltningsmyndigheterna men inte domstolarna. Utredaren ska göra sektorsspecifika överväganden och fokusera på sådana delar av förvaltningen där de anställda är särskilt utsatta för våld, hot och trakasserier. Utredaren ska även analysera behovet av ett starkare skydd för uppgifter om offentliganställda och studenter på polisutbildningen samt ta ställning till om det motiverar författningsändringar. Nödvändiga författningsförslag ska lämnas i dessa delar. Detta får även avse personer som utför förvaltningsuppgifter utan att vara offentliganställda.

Det är oacceptabelt att personer som har till uppgift att hjälpa och skydda andra i samhället utsätts för våld, hot, trakasserier eller annan otillbörlig påverkan. För att förebygga utsattheten bör uppgifter om offentliganställda i ökad utsträckning kunna skyddas. Det gäller inte minst poliser, socialsekreterare och andra offentliganställda som exempelvis arbetar mot organiserad brottslighet eller som annars genom sina yrken löper en förhöjd risk för att utsättas för våld, hot, trakasserier eller annan otillbörlig påverkan. Detsamma gäller deras närstående. Även studenter på polisutbildningen bör i ökad utsträckning kunna skyddas. Det är därför angeläget att utredningen lämnar författningsförslag som möjliggör det, vilket också överensstämmer med riksdagens tillkännagivande till regeringen från den 28 april 2022 (bet. 2021/22:JuU22 punkt 27, rskr. 2021/22:270).

Vid utformningen av författningsförslagen ska utredaren beakta de olika intressen som aktualiseras och lämna förslag som är rättssäkra, proportionerliga och väl avvägda.

Mot denna bakgrund ska utredaren därför, oavsett ställningstagande i sak, när det gäller offentliganställda som med anledning av sina arbetsuppgifter löper en förhöjd risk för att utsättas för våld, hot, trakasserier eller annan otillbörlig påverkan, lämna författningsförslag som innebär

- minskad exponering av offentliganställdas namn i beslut och andra handlingar som dokumenterar åtgärder, och
- ett starkare skydd för uppgifter om offentliganställda och deras närstående.

Uppdraget att föreslå skärpt straff för våld eller hot mot tjänsteman och ett nytt brott om förolämpning mot tjänsteman

Utredaren ska enligt de ursprungliga direktiven göra en språklig och saklig översyn av straffbestämmelsen om våld eller hot mot tjänsteman och ta ställning till om skyddet behöver förstärkas, ta ställning till om det straffrättsliga skyddet för tjänstemän mot förolämpningar och andra kränkningar behöver förstärkas och lämna nödvändiga författningsförslag.

Straffskalan för våld eller hot mot tjänsteman är böter eller fängelse i högst två år. Straffskalan för grovt våld eller hot mot tjänsteman är fängelse i lägst ett och högst sex år (17 kap. 1 § brottsbalken). Våld och hot mot poliser och andra tjänstemän är ett allvarligt problem. Risken för otillbörlig påverkan på myndigheters beslutsfattande måste tas på stort allvar.

Tidigare fanns en bestämmelse i brottsbalken om missfirmelse mot tjänsteman, vilken gav straffrättsligt skydd mot förolämpning för tjänstemän. Bestämmelsen avskaffades 1975 med motiveringen att det inte behövdes något särskilt straffskydd mot förolämpning av tjänsteman utöver den allmänna bestämmelsen i (5 kap 3 §) brottsbalken om förolämpning. Samtidigt infördes en rätt för åklagare att under vissa förutsättningar väcka allmänt åtal för förolämpning mot någon i eller för hans eller hennes myndighetsutövning (se prop. 1975:78).

Det är i dag vanligt förekommande att tjänstemän, bl.a. poliser och socialsekreterare, får utstå förolämpningar. Det kan vara fråga om grovt nedsättande kommentarer. Detta skapar ordningsstörningar och försvårar för den enskilda tjänstemannen att göra sitt jobb. Förolämpningar förekommer också från personer som vill stärka sin position i den kriminella miljön. Oavsett anledning är sådana nedsättande kommentarer oacceptabla.

Mot bakgrund av vad som anges ovan ska straffet för våld eller hot mot tjänsteman skärpas och ett nytt brott om förolämpning mot tjänsteman införas. Utredaren ska därför

- oavsett ställningstagande i sak, lämna författningsförslag som innebär att straffet för våld eller hot mot tjänsteman skärps och att ett nytt brott som tar sikte på förolämpningar mot tjänstemän införas.

Uppdraget att överväga förändringar i straffskalan för sabotage mot blåljusverksamhet

Den 1 januari 2020 infördes det gradindelade brottet sabotage mot blåljusverksamhet. För sabotage mot blåljusverksamhet döms den som angriper eller på annat sätt stör polisverksamhet, räddningstjänst eller ambulanssjukvård, om gärningen är ägnad att allvarligt försvåra eller hindra uttryckningsverksamhet eller brottsbekämpande verksamhet. Straffskalan för sabotage mot blåljusverksamhet är fängelse i högst fyra år. För grovt sabotage mot blåljusverksamhet är straffskalan fängelse på viss tid, lägst två och högst arton år, eller på livstid (13 kap. 5 c § brottsbalken).

Konsekvenserna för dem som begår attacker mot blåljusverksamhet måste vara direkta och kännbara. Sådana gärningar är ämnade att allvarligt försvåra och förhindra samhällets kärnverksamhet. Det kan diskuteras om straffskalorna i alla delar är ändamålsenligt utformade för att fullt ut spegla brottslighetens allvar.

Som anges ovan ska utredaren lämna förslag som innebär att straffet för våld eller hot mot tjänsteman skärps. I detta sammanhang bör det övervägas om även straffskalan för sabotage mot blåljusverksamhet bör skärpas.

Utredaren ska därför

- ta ställning till om även straffet för sabotage mot blåjusverksamhet bör skärpas och, vid behov, lämna nödvändiga författningsförslag.

Redovisning av uppdraget

Enligt de ursprungliga direktiven skulle uppdraget redovisas senast den 1 augusti 2023. Utredningstiden förlängs. Uppdraget i sin helhet ska i stället redovisas samlat senast den 1 januari 2024.

(Justitiedepartementet)